

הרצל בתקשורת

דוח תקופתי (אפריל 2018)

מאת ד"ר אנטון ברקובסקי

בעיתונות

לקראת חגיגות יובל השמונים לקיבוץ כפר רופין החליט הקיבוץ לחדש את מסורת ציון יום לזכר מקדם "הציונות המעשית" (לעומת "הציונות המדינית" של הרצל) - רוכש אדמות, וגם הוגה דעות - ארתור רופין.¹

פרסום הנתונים הדמוגרפיים של הפלסטינים (מטעה ומגמתית) תרם את חלקו להמשך הוויכוח על אודות עתיד ההתיישבות היהודית ביהודה ושומרון בפרט ובארץ ישראל בכלל. הפרסום שימש גם כנשק למאבק הפוליטי. לצד ויכוח על אמינות הנתונים של הרשות הציג יורם אטינגר את תחזיותיו האופטימיות בנוגע לדמוגרפיה היהודית ובין היתר ציין כי בתקופתו של הרצל היוו היהודים רק 9 אחוזים מסה"כ האוכלוסייה של ארץ ישראל המערבית.²

מהדורה חדשה של "התנ"ך הישראלי" (The Israel Bible) יוצאת לאור. מדובר בספר שגרסתו מלפני מאה שנים גם נשלחה להרצל. הספר עד משמש היום כלי לאיחוד שאיפותיהם האידיאולוגיים והדתיים של כוחות ציוניים ושל תומכיהם הנוצרים.³

לקראת יום העצמאות ובהשראת האוטופיה של הרצל ("אלטנוילנד"), הקדישה מערכת המוסף "מקור ראשון-דיוקן" גיליון שלם לאוטופיות עתידיות בתחומי החיים השונים שיכולות להתממש לקראת חגיגות 100 שנים למדינת ישראל.⁴

דימיטרי שומסקי מ"הארץ" יצא נגד "הגזענות" ו"שנאת האחר" של מדינת ישראל בהנהגת ראש הממשלה נתניהו ובין היתר נגד מה שכינה הרדיפה של "קרן ישראל החדשה" על ידי ראש הממשלה וכוחות "קיצוניים" העומדים מאחוריו. לטענתו, מהלכי ראש הממשלה נגד הקרן מזכירים את מסע התעמולה האנטי-ציוני (הפרוטוקולים של זקני ציון) שנפוצו בעקבות ספרו של הרצל.⁵

¹ הון, עודד. "יום ארתור רופין". *הזמן הירוק* (4.4.2018), עמ' 14-15.

² Katsover, Yehudit & Matar, Nadia. Demography as an instrument of opposition. *The Jerusalem Post* (5.4.2018), p. 16.

³ Hoffman, Maayan. Can one book interweave Israel's past, present and its prophecies? *The Jerusalem Post* (5.4.2018), pp. 14-15.

⁴ כתב העיתון. חג שמח. מערכת דיוקן. *מקור ראשון - דיוקן* (5.4.2018), עמ' 2.
⁵ שומסקי, דימיטרי. הפרוטוקול החדש של זקני ציון. *הארץ* (10.4.2018), עמ' 11.

כתבתו של שחר שקלש תיארה סיפור של "ליגת טרזין" - משחקי כדורגל בין קבוצות היהודים במחנה הריכוז טרזינשטט. בנוסף לדרך מילוט מהמציאות המזוועה, הייתה זאת גם התגשמות חלומו של הרצל, שראה בספורט את הכלי שיקים מחדש את "המכבים היהודים".⁶

סיפורו של ההמנון הישראלי ("התקווה") סוקר ב"ג'רוזלם פוסט" "התקווה" הושמעה לראשונה בקונגרס הציוני השישי - כמחאה ל"תכנית אוגנדה" של הרצל.⁷

לקראת יום העצמאות התפרסמו בשבועון "מקור ראשון" מכתבים לאבות הציונות מאת אנשי ציבור ואזרחים מן השורה. הנשיא המכהן ריבלין כתב לנשיא הראשון של ישראל - חיים וויצמן - "אישיות אגדתית וחידתית... שכמו הרצל בשעתו נשא דבר הציונות בחצרות שועים, נגידים ומלכים...". במכתב תיאר ריבלין "מדינה פורחת... אך שאינה נחה על זרי הדפנה".⁸ אליעזר בן יהודה היה נמען של ד"ר אבשלום קור. במכתבו הזכיר את הרצל שהתקשה לשער "כי יוכלו אנשים לקנות כרטיס רכבת בעברית...". והבטיח לשמור ולהיאבק על השפה.⁹ יאיר שלג כתב לאחד העם והדגיש שחרף המחלוקת האידיאולוגית-תרבותית בין אחד העם להרצל הוא מעריך את שניהם ומכיר בתרומתם לציונות.¹⁰ תלמיד כיתה י"ב בבית הספר הריאלי, בני זייטניצקי, כתב לנעמי סורוקה, שלימדה במוסד החינוכי הזה שנים ארוכות ותרמה רבות להגשמת החזון הציוני. בני שלג במכתבו ציטוטים של אבות הציונות - הרצל ובן-גוריון.¹¹

לטענת אתי אברמוב מ"ידיעות אחרונות", למסורת של "הדלקת המשואות" והמצעד (שמתחיל מקברו של הרצל החל מ-1950) יש היסטוריה ארוכה של אינטרסים פוליטיים. עם זאת, בהנהגת שרת התרבות הנוכחית - מירי רגב - "בחירת מדליקי המשואות הופכת יותר ויותר בוטה, בעוד התקנון והמסורת זוכים לצפצוף ארוך".¹²

ההיסטוריה על אודות קביעת "יום העצמאות", מועדו (מכ"ז בתמוז - יום פטירתו של הרצל ועד לה' באייר - הכרזת העצמאות על ידי בן גוריון), אופיו וצביונו פורסמה ב"מעריב".¹³

המחלוקת הרעיונית בין אחד העם להרצל שנמשכת עד ימינו סוקרה ב"ג'רוזלם פוסט".¹⁴

⁶ שקלש, שחר. ספורט בשואה: לשחק כאילו אין מחר. ניצחון הרוח. מעריב - הבוקר (12.4.2018), עמ' 18-19.

⁷ Davis, Barry. Hope springs eternal: The cultural roots of 'Hatikva' are revealed in concert. *The Jerusalem Post* (13.4.2018), pp. 8-9.

⁸ ריבלין, ראובן. מכובדי הנשיא הראשון, מדינת ישראל פורחת וצומחת, אך אינה נחה על זרי הדפנה. *מקור ראשון* (13.4.2018), עמ' 4-5.

⁹ קור, אבשלום. אני כורע ברך, ומדווח: צדקת, השיבה לעברית הולכה לשיבה אל המולדת. ואני מבטיח: נמשיך, ניאבק ונשמור. *מקור ראשון* (13.4.2018), עמ' 16-17.

¹⁰ שלג, יאיר. עדיין התחושה היא שכל עולם בתי המדרש אינו אלא אי בתוך ים של תרבות זרה, נמוכה ומנוכרת. *מקור ראשון* (13.4.2018), עמ' 36.

¹¹ זייטניצקי, בנימין. את הציונות שלכם, נעמי, אתם הגשמתם. החזון והעתיד הציוני האישי שלי עוד לפני. *מקור ראשון* (13.4.2018), עמ' 62.

¹² אברמוב, אתי. ולתפארת שרת התרבות. *ידיעות אחרונות* (13.4.2018), עמ' 10-13.

¹³ בנדר, אריק. שיחת היום. מעריב - מגזין (15.4.2018), עמ' 6-7.

¹⁴ Kalev, Gol. Herzl vs Ehad Ha'am today. *The Jerusalem Post* (18.4.2018), p. 8.

גול קלב תיאר בכתבתו את חלומו הציוני של הרצל. העיתונאי כינה את הקמת מדינת ישראל במאי 1948 "מתנת יום הולדת להוגה המדינה" וקושר באופן סמלי ליום הולדתו ה-88 של הרצל (י' באייר, 2 במאי 1860).¹⁵

נדב שרגאי התמקד בהכרחיות הזהות היהודית בישראל והדגיש בכתבתו ב"ישראל היום" את שורשיה היהודיים של הציונות. העיתונאי ציטט את הרצל: "ציונות היא חזרה ליהודיות, עוד קודם היותה חזרה אל ארץ היהודים".¹⁶ את האפולוגטיקה לשורשיה היהודיים של הציונות ההרצליאנית ("בניגוד לאופן בו נוטים להציג את הרצל במערכת החינוך") סיפק במאמרו עמיחי שיקלי.¹⁷

ב"גלובס" פורסם מאמר על אודות חיים וויצמן ותרומתו למדינת ישראל ולמדע הישראלי. בכתבה הופיע תיאור מקורי של תרומתו: "הציונים לא אהבו אותו" ... אולם "הרצל אולי היה הסטארט-אפסט של התנועה הציונית, אבל ויצמן ... היה זה שבפחות משלושים שנה עשה אקזיט והשיג מדינה..."¹⁸.

ב"מעריב" נסקרה סדרת הטלוויזיה מ-1981 "עמוד האש". הסדרה עסקה בתולדות הציונות מאז הרצל ועד קום המדינה ועוררה שיח ציבורי ומאבק פוליטי שהגיעו עד לבית משפט. זה סימל "...שחר של יום חדש ואולי גם את תחילת סופה של ההגמוניה ואת שירת ברבור של הנרטיב הציוני, כפי שהיה מוכר עד אז".¹⁹

סיפורו של פייר קניג (Pierre Koenig) - גנרל צרפתי, ידיד ישראל ושר ההגנה לשעבר, שעל שמו נקרא רחובות בנתניה ובירושלים - שולב בחגיגות יום העצמאות ובסיפור של מוזיאון ידידי ציון בירושלים (Friends of - FOZ Zion Museum). "ידידי ציון" מדגישים את חזונו הציוני של הרצל ומשמשים פלטפורמה למאבק באנטישמיות ובאנטי-ציוניות.²⁰

במכתבו למערכת "הארץ" הביע יוסי ז"ק את דעתו בנוגע לתלונות על העדר או מיעוט דגלי הלאום על מרפסת הבתים. הכותב נזכר בתקופה בה דגלים אדומים ב-1 במאי היו רבים על אלו של "כחול-לבן" ועל הצעתו של הרצל להציע בקונגרס הציוני את הדגל בצורת "שבע הכוכבים" (שבע שעות עבודה ביום), ועל אימוץ דגל בהשראת "טלית", שעד היום הצעירים מתעטפים בה.²¹

במאמרו עסק יוסי ביילין במספר דורות של הנהגה ציונית: בדור הראשון (בן גוריון, שז"ר, בן צבי) שנולד בשנות ה-80 של המאה ה-19 וגדל על רעיונותיו של הציונות המדינית של הרצל והיה חדור באידיאולוגיה; הדור השני, ילידי שנות 10 ו-20 של המאה ה-20 - משה דיין, יגאל אלון, אבא אבן - שאימצו את הרעיון של הציונות המעשית מבלי להיות פילוסופים או אנשי אידיאולוגיה ושהובילו לצמיחת המדינה; הדור השלישי (ילידי שנות ה-50) הניזון מאידיאולוגיה מקוטבת ("צעירי מפד"ל" ואנשי "שלום עכשיו"); ושל שנות ה-70 ששוב אינו אידיאולוגי ודואג יותר לפתרון בעיות הפרט.²²

¹⁵ Kalev, Gol. "Herzl's birthday gift". *The Jerusalem Post - in Jerusalem* (20.4.2018), p. 22.

¹⁶ שרגאי, נדב. לא רק ארץ מקלט, אלא ארץ יעוד. *ישראל היום!* (18.4.2018), עמ' 9.

¹⁷ שיקלי, עמיחי. תום ההתנכרות. *מקור ראשון - שבת* (18.4.2018), עמ' 6-7.

¹⁸ סמוחה, שחר. מדע: הדרך אל הנובל. בוני הארץ. *גלובס* (18.4.2018), עמ' 46-48.

¹⁹ לוי, טליה. עמוד האש. *מעריב - השבוע* (18.4.2018), עמ' 25.

²⁰ Katten, Brenda. The good, the bad and the reason to celebrate. *The Jerusalem Post - Magazine* (20.4.2018), p. 36.

²¹ ז"ק, יוסי. דגלים, דגלים. *הארץ* (23.4.2018), עמ' 13.

²² ביילין, יוסי. כותבי הכללים. *ישראל היום!* - *השבוע* (20.4.2018), עמ' 23.

על רקע ניסיונות גירוש של מסתננים מאפריקה מבקשי מקלט האשים תומר פרסיקו מ"הארץ" את המדינה ואזרחיה היהודיים המסרבים לפליטים "באיבוד צלם אלוהים". על מנת להדגיש את גודל הכשל המוסרי הזכיר העיתונאי הוגי דעות מערביים ואף באמירתו של הרצל שבזמנו ציין כי "הציונות היא שיבה אל היהדות עוד לפני שהיא שיבה לארץ ישראל".²³

לקראת חגיגות 70 שנה למדינה סקר הרב אהרן איזנטל את הישגיה של ישראל וציין את "חוזי שווא לדורותיהם". אחד מהם – שמעון דובנוב – ההיסטוריון שהתנגד לציונות וערך להרצל דוח "עוד מאה שנה", בו חזה כי בארץ ישראל ב-1998 יגורו רק חצי מיליון יהודים.²⁴

במאמו ב"הארץ" תקף דמיטרי שומסקי את א.ב. יהושע, שלאחרונה יצא נגד הפתרון של "שתי מדינות לשני עמים" והציע פתרון מאתגר של מדינה אחת שלטענתו היה ברוח הציונות המדינית ההרצליאנית).²⁵

אביעד הומינר-רוזנבלום (מנהל תוכן ודיגיטל בקרן ברל כצנלסון) התייחס לביקורת החריפה של אחד העם לספרו של הרצל "אלטנוילנד". להגנת הרצל טען כי משנתו של הרצל הייתה סוציאל-דמוקרטית ומערבית מאוד, מה שלא הפריע לו להתקרב ליהדות באופן אישי ולראות במדינה המיוחלת מאפיינים יהודיים מובהקים.²⁶

²³ פרסיקו, תומר. מלפיכך נברא ועד לפיכך נתכנסנו. *הארץ – מוסף הארץ* (20.4.2018), עמ' 44-46.

²⁴ איזנטל, אהרן. אין בעל הנס מכיר בניסו. *ארץ הגולן* (20.4.2018), עמ' 16-17.

²⁶ הומינר-רוזנבלום, אביעד. ציונות, או "חיקוי של קופים". *מקור ראשון שבת* (27.4.2018), עמ' 14.